

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 13271
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії – Царик Володимир Любомирович, 1998 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2020 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю «Екологія», аспірант кафедри географії методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Екологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 28 квітня 2026 року, наказ № 138, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Кузишин Андрій Васильович, доктор географічних наук, професор, декан географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Рецензента

Барна Ірина Миколаївна – кандидат географічних наук, доцент кафедри геоєкології та гідрології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Офіційних опонентів

Фесюк Василь Олександрович – доктор географічних наук, професор, професор кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Максименко Надія Василівна – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри екологічного моніторингу та заповідної справи Харківського національного університету імені Василя Каразіна.

Іванов Євген Анатолійович – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри конструктивної географії та картографії Львівського національного університету імені Івана Франка

на засіданні «10» червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 Науки про Землю Володимиру Царику на підставі публічного захисту дисертації «Моделювання геоєкологічного стану і функціонування басейнової системи річки Гнізни для оптимізації природокористування» за спеціальністю 103 Науки про Землю.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник – Сивий Мирослав Якович – доктор географічних наук,

професор, професор кафедри географії та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить нові науково обґрунтовані результати, отримані здобувачкою в процесі проведення досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 10 Науки про Землю. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано усіх вимог пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 29 наукових праць, з яких 13 одноосібні, 6 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія Б); 1 стаття опублікована у науковому фаховому виданні категорії А, що індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science; два розділи у двох монографіях у співавторстві; 1 стаття опублікована у науковому фаховому виданні категорії А, що індексується у міжнародній наукометричній базі Scopus, опубліковано тези у 19 матеріалах міжнародних, всеукраїнських та вузівських наукових конференцій.

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Царик Л.П., Вітенко І.М., Царик П.Л., Царик В.Л. З історії сучасних досліджень геоекологічних проблем річок Західного Поділля. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. 2023, №1. С. 4-12. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.21.2.24>
2. Царик В.Л. Ставкова мережа у басейні річки Гнізни: просторова приуроченість, функціональні особливості, геоекологічні проблеми. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. 2024. №1. (випуск 56). С. 215-220. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.1.25>
3. Царик Л.П., Царик В.Л. Ландшафти басейнів малих річок Західного Поділля в умовах антропогенних перетворень. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. 2024. №2. (випуск 57). С. 148-154. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.24.2.16>
4. Царик В.Л. Якість води річки Гнізни та її приток навесні 2025 року. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. 2025. №1. (випуск 58). С. 48-52. DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.1.5>
5. Царик В.Л. Сивий М.Я. Трансформаційні антропогенні процеси у басейні річки Гнізни та їх вплив на характер стоку. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: географія*. 2025. №3 (випуск 60). С. 145-150. DOI:

<https://doi.org/10.25128/2519-4577.25.3.16>

У дискусії взяли участь голова, рецензент, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Кузишин Андрій Васильович – доктор географічних наук, професор, декан географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Фесюк Василь Олександрович – доктор географічних наук, професор, професор кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки, із зауваженнями:

1. У розділі 2, при описі гідрографічної мережі, автор наводить дані про кількість малих приток. Проте хотілося б побачити глибший аналіз причин зникнення або пересихання приток 1-го порядку протягом останнього десятиліття.

2. У розділі 3 автор детально описує використання інструментів ГІС для побудови ЦМР. Однак, не завжди чітко вказано джерело вхідних даних для рельєфу (чи це радарні дані SRTM, чи оцифровані топокарти). Це впливає на похибку моделювання.

3. При розрахунку індексу антропогенної трансформації ландшафтів автор використовує методику Шищенка П.Г. Цікаво дізнатися думку дисертанта щодо можливості інтеграції в цю методику показників щільності транспортної мережі, яка в басейні р. Гнізни є досить високою.

4. Розділ 4 містить пропозиції про створення нових об'єктів ПЗФ. Проте, судячи з тексту роботи, автором не проведено детального аналізу потенційних конфліктів із землекористувачами (фермерами, агрохолдингами), що є дуже важливим для реалізації цих планів у сучасних умовах.

5. В тексті зустрічаються окремі термінологічні неузгодженості: в одних випадках автор вживає термін «геоекологічний стан», в інших – «екологічний стан». Варто визначитись із термінологією та дотримуватись її в роботі наскрізно.

6. Деякі рисунки в роботі (наприклад, рис. 4.9, 4.12, 4.13) мають занадто дрібний шрифт у легенді, що ускладнює їх візуальний аналіз.

7. Осушувальна меліорація є суттєвим чинником зміни гідрологічного режиму річки та трансформації ландшафтів в межах басейну. Тому варто було б більше приділити уваги впливу Збразької меліоративної системи на басейн річки Гнізни.

8. Загальноживаним є термін скид стічних вод, а не скидання стічних вод (рис. 3.1, ст. 96).

9. У табл. 3.1 наведено дані про вміст металів у воді р. Гнізни по сезонах 2022 р. З тексту роботи незрозуміло як саме проводився відбір та аналіз проб, в яких одиницях вимірювання наведені дані.

10. На основі аналізу багаторічних рядів спостережень автором встановлено закономірності трансформації водності та термічного режиму р. Гнізни. Доведено, що скорочення тривалості льодоставу та зміна структури весняної повені посилюють евтрофікацію та замулення русел. Чи розроблялись прогнози таких змін у майбутньому? Які заходи можна порекомендувати для адаптації природи та господарства басейну до зміни клімату?

11. В роботі розглянутий стан розвитку ставкового господарства в долині річки, виділено сучасні проблеми функціонування ставків. Чи досліджувалось це питання на перспективу? Чи доцільно зберігати ці ставки, особливо, в контексті їх впливу на «водний стрес» території?

Максименко Надія Василівна – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри екологічного моніторингу та заповідної справи Харківського національного університету імені Василя Каразіна, із зауваженнями:

1. У роботі неодноразово використовується поняття «збалансоване функціонування річково-басейнової системи», однак відсутні чіткі кількісні критерії збалансованості, система індикаторів оцінювання, порогові значення екологічної стійкості. Це створює певну декларативність висновків щодо оптимізації природогосподарських систем.

2. Автор акцентує увагу на регіональних кліматичних змінах як чиннику трансформації басейну, проте не наводить детального аналізу багаторічних кліматичних трендів, статистичної оцінки змін температури, опадів, водності, тощо. Доцільним було б застосування методів кліматичного моделювання або аналізу часових рядів.

3. Оцінка екологічного стану річки переважно базується на загальних характеристиках впливу господарської діяльності. На наш погляд, не повністю розкрито сезонну мінливість якості води. Це дещо знижує глибину гідроекологічної оцінки.

4. Автор приділив недостатню увагу ГІС-аналізу, а для сучасних басейнових досліджень важливим є використання ГІС-технологій, що сприяє просторовому аналізу та цифровому моделюванню водозборів. У роботі моделювання переважно має концептуально-описовий характер. Можливо у продовженні можна було б здійснити просторовий аналіз деградаційних процесів, картографування екологічних ризиків тощо.

5. Запропоновані моделі оптимізації землекористування та екомережі є науково цікавими, однак недостатньо обґрунтовано механізми їх практичного впровадження, не оцінено соціально-економічні обмеження, відсутній аналіз конфліктів землекористування. Думаю, що це ускладнить практичну реалізацію рекомендацій.

6. Робота добре описує сучасний стан системи, але майже відсутнє прогнозування, не змодельовано можливі сценарії деградації або відновлення

басейну. Для дисертаційного рівня бажаним був би прогнозний геоекологічний аналіз.

7. Робота містить деякі технічні недоліки – на картосхемах, що не орієнтовані за замовчуванням не нанесена стрілка Північ-Південь, деякі таблиці (2.6) не відцентровані, на рисунках не зрозумілі умовні позначення (3.1., зустрічаються помилки або обдруківки в тексті.

Іванов Євген Анатолійович – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри конструктивної географії та картографії Львівського національного університету імені Івана Франка, із зауваженнями:

1. Моделювання геоекологічного стану і функціонування басейнової системи малого водотоку, зокрема й річки Гнізни, на сьогодні потребує активного використання геоінформаційних технологій та аналізу матеріалів дистанційного зондування. У цьому світлі модель типів басейнових систем за переважаючими видами господарського освоєння (рис. 4.2), що виконана у графічному редакторі, виглядає відірваною від сучасного «геоінформаційного світу»;
2. Основною ознакою антропогенної трансформації річково-басейнових систем залишається порядок головного водотоку та її допливів (наприклад, за Хортоном, Стралером чи Шреве). На основі запропонованого здобувачем огляду різночасових топографічних карт XVIII—XX ст. варто було б провести такий аналіз та визначити трансформаційні зміни у досліджуваній річковій мережі;
3. В окремих моментах виникає відчуття, що здобувач досліджує й аналізує гідрологічні і гідроекологічні показники та загальний геоекологічний стан виключно для річки Гнізна як головного водотоку у басейні. Тоді який геоекологічний стан властивий її допливів — річок Гніздечна, Гнізна Гнила, Теревна тощо? Вважаємо, що слід було б присвятити більше уваги притокам Гнізни;
4. Варто у подальших дослідженнях детальніше проаналізувати новітні науково-методичні напрацювання авторів, що вивчали різноманітні гідрологічні і геоекологічні питання малих річок Верхнього Дністра, зокрема Ольги Пилипович, Юрія Андрейчука, Андрія Михновича, Оксани Микитчин, Наталії Крутої, зокрема присвячені підходам геоінформаційного картографування і моделювання річково-басейнових систем дністровських допливів;
5. Слід відзначити «мінімізацію» розмірів відображення, а відповідно й сприйняття графічної складової роботи, зокрема фотографій, що ілюструють досліджувану річково-басейнову систему. Це ускладнює розуміння візуальної інформації та робить її нечитабельною. Окремі рисунки картографічного змісту

(наприклад, рисунки 2.4; 2.9; 4.1; 4.2; 4.9; 4.12, 4.13) заслуговують на відображення у відповідному масштабі й на окремій сторінці.

Барна Ірина Миколаївна – кандидат географічних наук, доцент кафедри геоекології та гідрології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, із зауваженнями:

1. Потребує коригування назва рис. 1.1. «Перший військовий огляд (1779-1783рр.) імперії Габсбургів» на С. 44, оскільки на ньому відображено річковий басейн р. Гнізни. За аналогією виправдано вчити так само і по відношенню до рис. 1.2 «Другий військовий огляд (1861-1864 рр.) імперії Габсбургів».

2. На С. 112 вказано, що «Оцінку геоекологічного стану функціонування річково-басейнової системи Гнізни важливо доповнити результатами аналізів якості поверхневих вод, проби яких були взяті автором у квітні 2025 року в межах основних приток і 3 основних відтинків головної річки», що підтверджується поданою нижче інформацією у табличній формі, на що однак не зроблене посилання в тексті (С.113). З метою комплексного аналізування показників якості води у притоках та на 3 основних відтинках головної річки обґрунтованим було б розширити часові рамки відбору проб, що уможливило б аналізування їх у динаміці.

3. Для об'єктивності компаративного аналізу вимагає уніфікації подана у таблицях 3.3 «Параметри води р.Гнізна в околицях с.Тарасівка» на С. 107 та 3.2 (додатково скоригувати номер) «Базові параметри води р. Гнізна в околицях с.Чернихівці» на С. 108 інформація, оскільки у першому випадку подано параметри для категорій с.Тарасівка (верхня течія) та Водопровідна вода (для порівняння), а у другому – с.Чернихівці (середня течія), Водопровідна вода (для порівняння) та Карпатська джерельна. Потребує коригування і нумерація згаданих таблиць.

4. Видається доцільним формування посилань в тексті дисертаційного дослідження на світлинні (фото) додатку А та додатки Б, В.

5. Текст дисертаційного дослідження потребує якісного технічного редагування та виправлення пунктуаційних помилок.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує ЦАРИКУ Володимирі ступінь доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 103 науки про Землю. Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Андрій КУЗИШИН